

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 402

Polityka ekonomiczna

Redaktorzy naukowi
Jerzy Sokołowski
Arkadiusz Żabiński

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2015

Redakcja wydawnicza: Agnieszka Flasińska
Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz
Korekta: Marcin Orszulak
Łamanie: Małgorzata Czupryńska
Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa
www.pracnaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2015

ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-534-6

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
ul. Komandorska 118/120 53-345 Wrocław
tel./fax 71 36 80 602; e-mail:econbook@ue.wroc.pl
www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp	9
Piotr Adamczewski: Informatyczne wspomaganie organizacji sieciowych...	11
Franciszek Adamczuk: Górnoślązki Związek Sześciu Miast (GZSM) – sieciowy produkt regionalny na pograniczu polsko-niemieckim.....	20
Grażyna Adamczyk-Łojewska, Adam Bujarkiewicz: Wieloczynnikowa metoda oceny przekształceń w strukturze przestrzennej gospodarki Polski.....	30
Wioletta Bieńkowska-Gołasa: The ways of acquiring investors by self-government authorities exemplified by the Mazowieckie Voivodeship.....	40
Małgorzata Bogusz, Marcin Tomaszewski: Wykorzystanie środków pomocowych UE na rozwój przedsiębiorczości w ramach PROW 2007–2013..	50
Magdalena Czulowska, Marcin Żekało: Regionalne różnicowanie efektów produkcyjnych i ekonomicznych w wyspecjalizowanych gospodarstwach mlecznych.....	60
Ireneusz Dąbrowski, Zbigniew Staniek: Property rights in the process of privatization of the Polish energy sector.....	70
Monika Fabińska: Klastry w nowej perspektywie programowej 2014–2020	84
Aleksander Grzelak: Procesy reprodukcji majątku a poziom dopłat do działalności operacyjnej i inwestycyjnej w gospodarstwach rolnych prowadzących rachunkowość rolną (FADN).....	95
Ewa Gwardzińska: Zmiany w strukturze rynku usług pośrednictwa celnego w Polsce.....	104
Tomasz Holecki, Karolina Sobczyk, Magdalena Syrkiewicz-Świtała, Michał Wróblewski, Katarzyna Lar: Usługa zdrowotna jako narzędzie budowania przewagi konkurencyjnej.....	114
Katarzyna Anna Jabłońska: Klastry energetyczne jako narzędzie wspierania rozwoju nowoczesnych systemów elektroenergetycznych.....	123
Ewa Jaska, Agnieszka Werenowska: Wizerunek spółki giełdowej a jej notowania.....	133
Urszula Kobylińska: Innowacje w administracji publicznej w Polsce na poziomie samorządu lokalnego.....	142
Aleksandra Koźlak: Gospodarcze, społeczne i ekologiczne skutki kongestii transportowej.....	153
Justyna Kujawska: Analiza porównawcza dostępności do świadczeń opieki zdrowotnej w polskich województwach.....	165
Renata Lisowska: Współpraca małych i średnich przedsiębiorstw w regionie – stimulatory i bariery.....	175

Piotr Lityński: Degree and features of urban sprawl in selected largest Polish cities	184
Aleksandra Majda: Succession strategy in Polish family businesses – a comparative analysis.....	194
Arkadiusz Malkowski: Koncepcje rozwoju społeczno-gospodarczego obszarów przygranicznych	210
Aleksandra Nacewska-Twardowska: Wpływ sankcji rosyjskich na wymianę towarową Polski.....	220
Małgorzata Niklewicz-Pijaczyńska, Małgorzata Wachowska: Stopień komercjalizacji polskich wynalazków. Patenty akademickie a patenty biznesu	231
Karolina Olejniczak: Funkcjonowanie i obszary wsparcia Szwajcarsko-Polskiego Programu Współpracy.....	240
Iwona Oleniuch: Rola facylitatorów sieci w rozwoju klastrów	251
Dorota Pasińska: Polski rynek wołowiny po wstąpieniu do Unii Europejskiej	261
Katarzyna Peter-Bombik, Agnieszka Szczudlińska-Kanoś: Family policy as a postulate in the Polish presidential election in 2015	273
Elżbieta Pohulak-Żołędowska: Innowacyjność przedsiębiorstw w gospodarce rynkowej.....	284
Halina Powęska: Inwestycje w handlu w regionach przygranicznych Polski	297
Marcin Ratajczak: Wdrażanie kluczowych składowych koncepcji CSR w małych i średnich przedsiębiorstwach agrobiznesu z Małopolski.....	307
Ewa Rollnik-Sadowska: Bariery popytu na pracę w wymiarze regionalnym na przykładzie podlaskich producentów bielizny	318
Jarosław Ropęga: Przetrwanie małych firm w Polsce a systemy ostrzegania przed niepowodzeniem	327
Ewa Rosiak: Zmiany na rynku rzepaku po integracji Polski z Unią Europejską	338
Dariusz Eligiusz Staszczak: Zmiany pozycji głównych uczestników handlu międzynarodowego.....	348
Piotr Szajner: Relacje cenowe na polskim rynku mleka po akcesji do Unii Europejskiej	359
Maciej Szczepkowski: Strefy wolnego handlu w Rumunii na tle rozwiązań światowych	368
Karolina Szymaniec-Mlicka: Wykorzystanie podejścia zasobowego do poprawy funkcjonowania organizacji publicznych	378
Agnieszka Zalewska-Bochenko: Białostocka Karta Miejska jako przykład innowacyjnego narzędzia zarządzania komunikacją miejską na terenie Białostockiego Obszaru Metropolitalnego	387
Anna Zielińska-Chmielewska, Tomasz Strózik: Ocena klasyfikacji pozycyjnej przedsiębiorstw przetwórstwa mięsnego według stanu ich kondycji finansowej w ujęciu dynamicznym.....	397
Arkadiusz Żabiński: Realizacja funkcji stymulacyjnej w uldze na zakup nowych technologii.....	409

Summaries

Piotr Adamczewski: Computer-aid in network organizations	11
Franciszek Adamczuk: The Upper Sorbian Six-City League – regional network product on the Polish-German borderland	20
Grażyna Adamczyk-Łojewska, Adam Bujarkiewicz: Multifactorial assessment method of transformation in the spatial structure of Polish economy	30
Wioletta Bieńkowska-Gołasa: Sposoby pozyskiwania inwestorów przez władze samorządowe na przykładzie województwa mazowieckiego	40
Małgorzata Bogusz, Marcin Tomaszewski: The use of the European Union aid funds for the development of entrepreneurship in the frame of Rural Development Program in 2007–2013	50
Magdalena Czulowska, Marcin Żekalo: Regional diversity of production and economic effects in specialised dairy farms	60
Ireneusz Dąbrowski, Zbigniew Staniek: Prawa własności w procesie prywatyzacji polskiego sektora energetycznego	70
Monika Fabińska: Clusters in the new programming perspective 2014–2020	84
Aleksander Grzelak: The processes of reproduction of assets vs. the level of operating and investing subsidies in agricultural holdings conducting agricultural accountancy (FADN).....	95
Ewa Gwardzińska: Changes in the structure of customs brokerage services market in Poland	104
Tomasz Holecki, Karolina Sobczyk, Magdalena Syrkiewicz-Świtała, Michał Wróblewski, Katarzyna Lar: Health service as an instrument of competitive advantage building	114
Katarzyna Anna Jabłońska: Energy clusters as a tool of support of development of modern electroenergy systems	123
Ewa Jaska, Agnieszka Werenowska: The image of a listed company and its quotes	133
Urszula Kobylińska: Innovation in the public sector at the local government in Poland	142
Aleksandra Koźlak: Economic, social and environmental effects of transport congestion	153
Justyna Kujawska: Comparative analysis of accessibility to the healthcare services in Polish voivodeships	165
Renata Lisowska: Cooperation of small and medium-sized enterprises in the region – stimulants and barriers.....	175
Piotr Lityński: Stopień i cechy zjawiska <i>urban sprawl</i> w wybranych największych polskich miastach.....	184
Aleksandra Majda: Strategia sukcesyjna w polskich firmach rodzinnych – analiza porównawcza.....	194

Arkadiusz Malkowski: Socio-economic development concepts for border regions.....	210
Aleksandra Nacewska-Twardowska: The influence of Russian sanctions on Polish trade	220
Małgorzata Niklewicz-Pijaczyńska, Małgorzata Wachowska: The degree of commercialisation of Polish inventions. Academic patents vs. business patents	231
Karolina Olejniczak: Functioning and support areas of the Swiss-Polish Co-operation Programme.....	240
Iwona Oleniuch: The role of network facilitators in the development of clusters.....	251
Dorota Pasińska: Polish beef market after the accession to the European Union	261
Katarzyna Peter-Bombik, Agnieszka Szczudlińska-Kanoś: Polityka rodzinna jako postulat w wyborach prezydenckich w 2015 roku.....	273
Elżbieta Pohulak-Żołędowska: Innovation in enterprises in the conditions of market economy	284
Halina Powęska: Investment in trade in border regions in Poland	297
Marcin Ratajczak: Implementation of key components of CSR concept in small and medium-sized enterprises of agribusiness from Lesser Poland	307
Ewa Rollnik-Sadowska: Barriers of labour demand in the regional dimension exemplified by the Podlasie lingerie manufacturers	318
Jarosław Ropega: Survival of small companies in Poland vs. failure warning systems.....	327
Ewa Rosiak: Changes on the Polish rapeseed market after the integration with the European Union	338
Dariusz Eligiusz Staszczak: Changes of major participants' positions in the international trade	348
Piotr Szajner: Price relationships on the Polish milk market after the accession to the European Union	359
Maciej Szczepkowski: Free trade zones in Romania in comparison to world solutions	368
Karolina Szymaniec-Mlicka: The use of resource-based view to improve the functioning of public organisations	378
Agnieszka Zalewska-Bochenko: The Białystok Urban Card as an example of an innovative tool of management of public transport within the territory of the Białystok Metropolitan Area	387
Anna Zielińska-Chmielewska, Tomasz Strózik: Assessment of the positional classification of chosen meat processing enterprises according to the state of their financial condition – a dynamic approach	397
Arkadiusz Żabiński: The function of stimulation in tax relief on the purchase of new technologies	409

Dorota Pasińska

Institut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – PIB
e-mail: dorota.pasinska@ierigz.waw.pl

POLSKI RYNEK WOŁOWINY PO WSTĄPIENIU DO UNII EUROPEJSKIEJ

POLISH BEEF MARKET AFTER THE ACCESSION TO THE EUROPEAN UNION

DOI: 10.15611/pn.2015.402.25

Streszczenie: Głównym celem artykułu jest przedstawienie polskiego rynku wołowiny po wejściu do Unii Europejskiej w kontekście polskiego handlu zagranicznego produktami wołowymi. Po akcesji do UE obserwuje się tendencję rosnącą w obrotach produktami wołowymi. Wzrost eksportu był możliwy dzięki znacznemu zmniejszeniu krajowej konsumpcji, co przyczyniło się do poprawy samowystarczalności Polski w produkcji wołowiny. Ponadto polskie produkty wołowe posiadały przewagę cenową na rynku unijnym. W badanym okresie Polska była eksporterem netto większości asortymentów produktów wołowych, produkcja cielęciny spadła niemal o połowę, zaś wołowiny wzrosła znacznie (o ok. 17%). Tendencji wzrostowej obrotów handlowych produktami wołowymi towarzyszyły dosyć powolne procesy koncentracji produkcji żywca wołowego.

Słowa kluczowe: rynek wołowiny, handel zagraniczny, pogłowie bydła, produkcja wołowiny.

Summary: The main goal of this article is to present the Polish beef market after the accession to the European Union in the context of foreign trade in beef. After the accession to the EU an increasing tendency in trade in beef products is being observed. The rise in the export was possible thanks to the significant reduction of the domestic consumption which contributed to the improvement in the Polish self-sufficiency in the production of beef. In addition, Polish beef products have gained a price advantage on the EU market. In the analysed period Poland was a net exporter of the majority of beef ranges of products, the production of the veal fell by almost a half, whereas the production of beef grew significantly (by about 17%). The growth trend in trades in beef products was accompanied by the relatively slow cattle breeding concentration process.

Keywords: beef market, foreign trade, cattle livestock, beef production.

1. Wstęp

Przed przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej ceny bydła na rzeź były niskie, dlatego też chów bydła był nieopłacalny [Małkowski, Rycombel 2009a, s. 17]. Wej-

ście Polski do Unii Europejskiej w maju 2004 r. zmieniło warunki handlu zagranicznego artykułami rolno-spożywczymi, w tym także żywymi zwierzętami, mięsem i przetworami mięsnymi. Brak ceł powoduje, że rynki innych państw członkowskich są łatwiej dostępne dla polskich producentów. Jednocześnie producenci z innych krajów UE mogą konkurować na rynku polskim [Rycombel 2007, s. 28]. Ponadto brak barier celnych sprzyja swobodnemu przepływowi towarów między poszczególnymi rynkami lokalnymi oraz stwarza możliwość zaopatrywania się na rynkach o najniższych cenach [Stańko 2012, s. 80].

Celem badań jest wskazanie dominujących kierunków zmian w pogłowiu bydła, produkcji wołowiny oraz handlu zagranicznym produktami wołowymi. Zasadniczą metodą służącą do osiągnięcia celu opracowania jest analiza porównawcza w czasie oraz analiza struktury. Wykorzystano dane roczne pochodzące przede wszystkim z Centrum Analitycznego Administracji Celnej i z Głównego Urzędu Statystycznego.

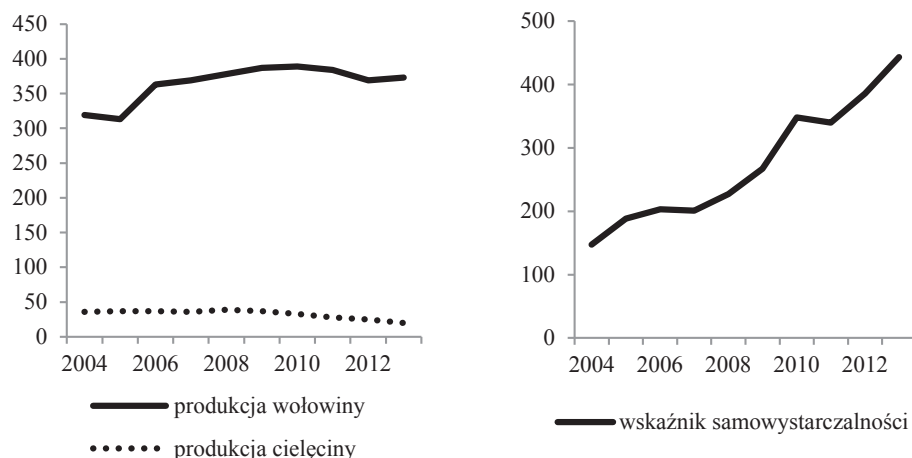
2. Tendencje w pogłowiu i produkcji wołowiny w Polsce

Wołowina jest produktem strategicznym preferowanym głównie ze względu na swoje walory zdrowotne [Czyżewski, Henisz-Matuszczak 2004, s. 185]. Mięso wołowe w Polsce jest wykorzystywane przede wszystkim jako mięso kulinarne, dlatego też surowiec powinien być pozyskiwany z bydła o odpowiedniej wartości rzeźnej [Kosicka-Gębska, Przeździecka, Gębski, 2010, s. 52]. Produkcja wołowiny w Polsce jest silnie powiązana z produkcją mleka, dlatego klientowi proponuje się przeważnie wołowinę pochodzącą z krów wyselekcjonowanych z mlecznego użytkowania. Jej jakość i stosunkowo wysoka cena zwykle nie spełniają oczekiwań konsumenta, w konsekwencji bardziej konkurencyjne są inne mięsa, szczególnie drobiowe [Świątlik 2008, s. 185].

Produkcja mięsa wołowego zależy m.in. od wielkości pogłowia zwierząt, rasy, bazy surowcowej, uwarunkowań środowiska przyrodniczego, opłacalności produkcji, preferencji konsumentów, które wpływają na rynek zbytu ([Grodzki, Przysucha 2013, s. 37-53], cyt. za: [Kosicka-Gębska 2013, s. 70]). Produkcja żywca wołowego w Polsce znacznie zmniejszyła się w końcu lat 90. ubiegłego stulecia, w roku wejścia do UE stanowiła zaledwie 1/3 tego, co było produkowane na początku lat 90. [Kmak (oprac.) 2012, s. 3]. Spożycie mięsa wołowego (bez podrobów) na 1 mieszkańca spadło z 16,4 kg na 1 mieszkańca w 1990 r. do 5,3 kg na 1 mieszkańca w 2004 r., a w 2013 r. do 1,5 kg na 1 mieszkańca [Aneks 2014, s. 56].

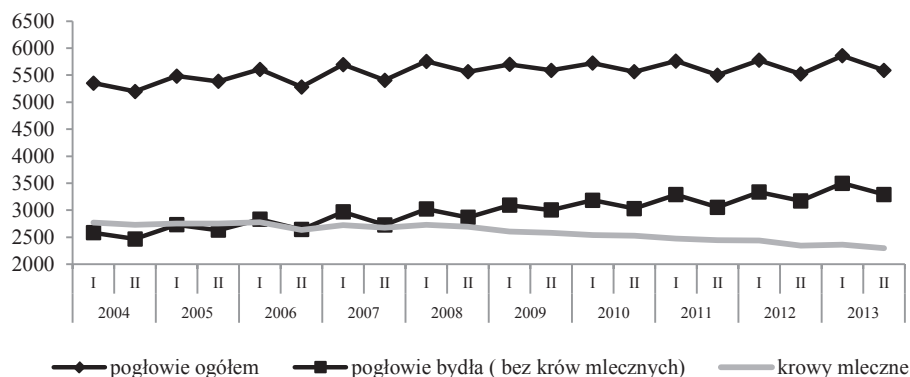
W latach 2004–2009 dominowała tendencja wzrostowa w produkcji wołowiny i cielęciny, czemu towarzyszyło zwiększanie się średniego ciężaru ubijanej sztuki bydła dorosłego [GUS, 2005, ..., 2010]. Łączna produkcja wołowiny i cielęciny wzrosła w tym okresie o 19% do 424 tys. ton (w wadze poubojowej ciepłej) (zob. rys. 1). Następnie tendencja wzrostowa odwróciła się na spadkową (która utrzymała się do końca badanego okresu). W latach 2004–2013 produkcja cielęciny spadła niemal o połowę (do 20 tys. ton), a wołowiny wzrosła o ok. 17% (do 373 tys. ton).

Rys. 1. Produkcja wołowiny i cielęciny w wadze poubojowej ciepłej (w tys. ton) oraz wskaźnik samowystarczalności w produkcji wołowiny i cielęciny w latach 2004–2013 (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: [GUS 2006, 2008, 2010, 2014], danych Centrum Analitycznego Administracji Celnej (CAAC) [<http://ec.europa.eu/agriculture/statistics/trade>].

Rys. 2. Pogłowie bydła ogółem, bydła bez krów mlecznych oraz krów mlecznych Polsce w latach 2004–2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie [GUS 2005, 2006, ..., 2013, 2014].

Wskaźnik samowystarczalności w produkcji wołowiny i cielęciny w Polsce w latach 2004–2013 był zróżnicowany (zob. rys. 1). W badanym okresie współczynnik samowystarczalności Polski przybierał wartości wyższe od 100%, toteż Polska w tym okresie dysponowała nadwyżkami podaży. Polskiemu eksportowi sprzyjał brak barier celnych (związany z akcesją do UE) oraz zróżnicowana samowystarczalność w produkcji wołowiny krajów członkowskich UE. Tendencja wzrostowa

wskaźnika samowystarczalności w produkcji wołowiny wynikała m.in. ze spadku krajowej konsumpcji.

Po wejściu Polski do UE dominuje tendencja wzrostowa w pogłowie bydła, której sprzyjało zwiększenie popytu eksportowego oraz cen wołowiny i cielęciny [Stańko, Lewandowski 2007, s. 72]. W latach 2004–2013 pogłowie bydła wzrosło o 7% (według stanów z drugiej połowy roku), co było wypadkową 17-procentowego wzrostu pogłowia cieląt (w wieku poniżej 1 roku), 48-procentowego wzrostu pogłowia młodego bydła (w wieku 1–2 lat) i 8-procentowego spadku pogłowia bydła dorosłego (w wieku 2 lat i więcej) (zob. rys. 2). W tym czasie pogłowie krów mlecznych spadło o 16%, pogłowie pozostałego bydła (oprócz krów mlecznych) wzrosło o 33%, a pogłowie krów mamek trzykrotnie. Spadek pogłowia krów mlecznych wynikał m.in. z restrukturyzacji gospodarki mleczarskiej [Małkowski, Rycombel 2005, s. 14], z okresowych spadków cen skupu mleka [Małkowski, Rycombel 2009b, s. 16] oraz z zagrożenia przekroczenia kwot mlecznych [Małkowski, Rycombel, Zawadzka 2013, s. 20].

Wśród pozostałego bydła (niemlecznego), najwyższa dynamika wzrostowa dotyczyła bydła dorosłego (2 i więcej lat) o niemlecznym charakterze użytkowania. W badanym okresie wystąpiły zmiany w strukturze wiekowo-użytkowej pogłowia bydła. Udział cieląt (w wieku poniżej 1 roku) wzrósł o 2 pkt proc. (do 25%), młodego bydła (1–2 lat) o 7 pkt proc. (do 25%), a bydła dorosłego (w wieku 2 lat i więcej) spadł o 9 pkt proc. (do 50%) (według stanów z drugiej połowy roku). Wśród bydła dorosłego zmniejszył się znacznie udział krów mlecznych (o 12 pkt proc. do 41%).

Tabela 1. Struktura pogłowia bydła według skali chowu (od 1 szt. do 200 i więcej szt.)

Rok	1	2	3–4	5–9	10–19	20–29	30–49	50–99	100–199	200 i więcej
2005	3,4	5,7	9,5	16,7	20,9	15,4	16,8	8,2	2,0	1,4
2006	2,8	5,0	8,9	14,8	21,6	14,9	17,9	10,1	2,6	1,4
2007	2,7	4,4	7,2	13,4	19,9	15,5	18,5	12,5	4,2	1,7
2008	2,3	4,0	7,4	12,3	17,7	15,6	18,5	15,8	4,6	1,8
2009	2,0	3,8	6,3	10,6	19,2	14,9	20,3	15,8	5,3	1,8
2010	1,8	2,9	5,2	11,0	17,3	14,2	19,2	15,6	5,1	7,7
2011	1,5	2,8	4,8	8,8	16,3	15,8	20,1	16,9	5,8	7,2
2012	1,2	2,3	4,4	8,6	16,3	14,2	20,7	18,2	6,7	7,4

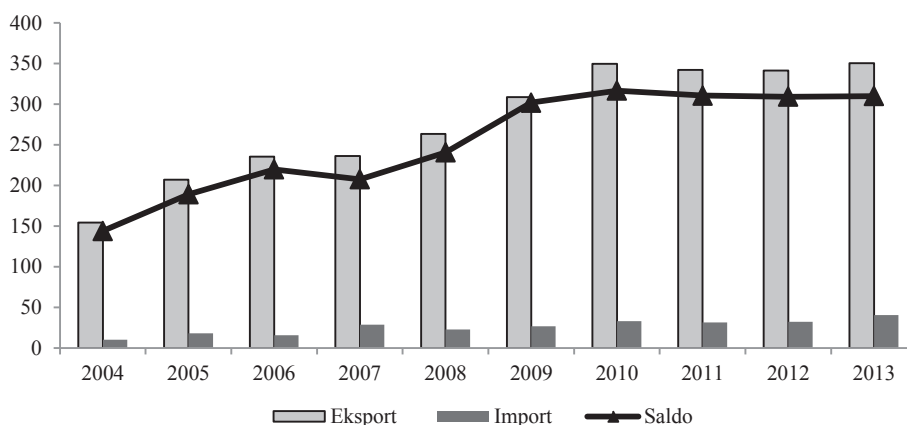
Źródło: opracowanie własne na podstawie: [GUS 2005, 2006, ..., 2011, 2012; GUS 2011].

W badanym okresie w Polsce obserwuje się proces koncentracji chowu bydła w większych stadach [Stańko 2013, s. 147]. Zmniejsza się liczba gospodarstw rolnych zajmujących się chowem bydła, w 2005 r. było ich 782,7 tys., a w 2013 r. 423,7 tys. [GUS 2006, s. 232, 2014a, s. 398]. Jednocześnie wzrosła obsada bydła na 100 ha użytków rolnych z 34,5 szt. w 2005 r. do 40,3 szt. w 2013 r. [GUS 2006, s. 101, 2014a,

s. 106]. W 2005 r. zaledwie ok. 12% krajowego pogłowia znajdowało się w stadach liczących 50 i więcej sztuk bydła, natomiast w 2012 r. ok. 1/3 pogłowia było w takich stadach (zob. tab. 1). Rosnący udział pogłowia w dużych stadach nastąpił kosztem spadku udziału pogłowia w małych stadach liczących 1–9 sztuk (udział ten zmniejszył się z ponad 1/3 w 2005 r. do 16,5%). W latach 2005–2012 ponad 50% pogłowia bydła znajdowało się w stadach liczących od 10 do 49 sztuk. Z zapoczątkowanymi procesami specjalizacji w produkcji żywca wołowego będzie się wiązać konieczność zmian technologicznych oraz rozwiązywania problemów ekologicznych towarzyszących koncentracji produkcji żywca wołowego. Ze specjalizacją są związane zwykle specjalistyczne techniki zarządzania, specjalizacja pracy oraz możliwość korzystania z lepszych maszyn, dzięki czemu można osiągnąć większą wydajność pracy. Produkcja na dużą skalę umożliwia pełniejsze zastosowanie wiedzy technologicznej, co jest rezultatem aplikacji nowoczesnych metod produkcji, ponadto poprawiają się umiejętności zarządcze producenta rolnego [Skarżyńska, Jabłoński 2013, s. 131].

3. Handel zagraniczny produktami wołowymi

W latach 2004–2013 polskie obroty handlu zagranicznego produktami wołowymi wykazywały tendencję wzrostową (zob. rys. 3). W ujęciu względnym średnioroczne tempo wzrostu eksportu produktów wołowych wyniosło 8,7%. Pomimo prawie 4-krotnego wzrostu importu produktów wołowych (z 10,2 tys. ton do 40,4 tys. ton w 2013 r.), Polska była eksporterem netto produktów wołowych. W badanym okresie eksport wyrażony w ujęciu ilościowym wzrósł ponad 2-krotnie (z 154,2 tys. ton w 2004 r. do 350,3 tys. ton w 2013 r.), a w ujęciu wartościowym prawie 4-krotnie do 1,1 mld euro. Powodem większej dynamiki wpływów walutowych niż wolumene-

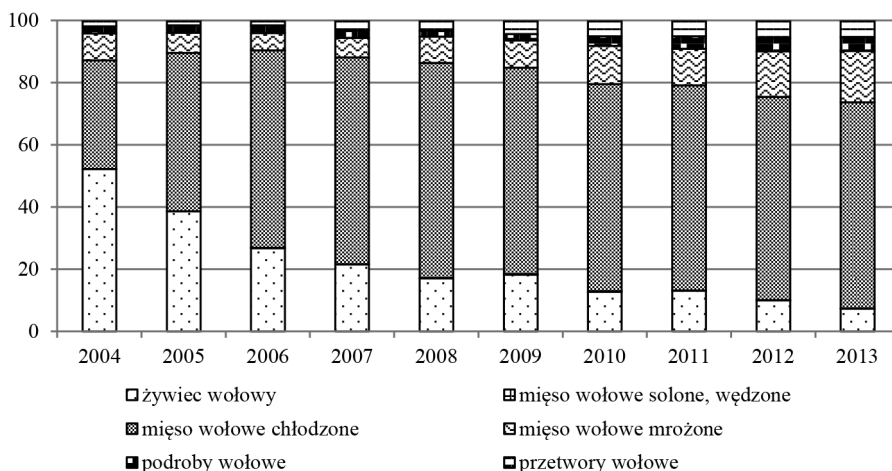
Rys. 3. Polski handel zagraniczny produktami wołowymi w latach 2004–2013 (w tys. ton)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych CAAC.

nu wywozu był m.in. wzrost cen transakcyjnych. Pomimo dominującej tendencji wzrostowej w eksporcie produktów wołowych w badanym okresie wystąpiły również jego spadki (w latach 2011 i 2012). Wzrost eksportu produktów wołowych był możliwy m.in. dzięki spadkowi krajowej konsumpcji.

W latach 2004–2013 tendencji wzrostowej wolumenu eksportu produktów wołowych do UE towarzyszył zróżnicowany udział UE (jako nabywcy) w polskim wywozie tej grupy produktów. Najwyższe udziały UE w wywozie wystąpiły w latach 2006–2009 (powyżej 91%). W kolejnych latach udział ten kształtował się w przedziale od ok. 72 do ok. 88%.

Struktura towarowa polskiego eksportu produktów wołowych w latach 2004–2013 była zróżnicowana (zob. rys. 4). W eksporcie dominowały trzy grupy produktowe: mięso wołowe schłodzone i mrożone oraz żywiec wołowy. Łączny udział wołowiny mrożonej i schłodzonej w wywozie kształtował się w przedziale od 44 do 83%. Najpopularniejszymi asortymentami w wywozie mięsa schłodzonego były ćwierci „kompensowane” z kośćmi i mięso bez kości, a mięsa mrożonego – mięso bez kości o kodzie CN 02023090¹. Ponadto warto dodać, że latach 2004–2006 udział przetworów wołowych w eksporcie nie przekraczał 2%, a od 2007 r. wynosił ponad 3%. Stosunkowo mały udział w wywozie miało mięso wędzone i solone (poniżej 1%) oraz podroby wołowe (od 2 do 4%).

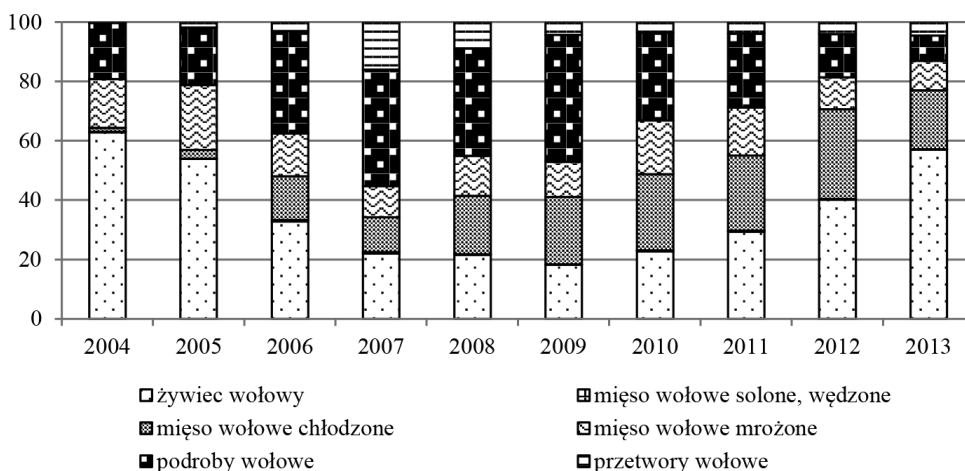

Rys. 4. Struktura towarowa eksportu produktów wołowych w latach 2004–2013 (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych CAAC.

¹ Kod CN02023090 – mięso z bydła, bez kości (z wyłączeniem ćwierci przednich całych lub pokrojonych na maksymalnie 5 części, a każda ćwiartka stanowi pojedynczy blok; ćwierci „kompensowanych” w 2 blokach, z których jeden zawiera ćwiertć przednią całą lub pokrojoną na maksymalnie 5 kawałków, a drugi ćwiertć tylną, z wyłączeniem połędwicy, w jednym kawałku, elementów określanych jako *crop*, *chuck and blade* i *brisket*), zob. [Komisja Europejska 2012], www.ic-szczecin.pl.

W badanym okresie import wyrażony w ujęciu ilościowym wzrósł prawie 4-krotnie, w ujęciu wartościowym zaś ponad 5,5-krotnie do 102 mln euro (zob. rys. 5). Niższa dynamika wolumenu importu niż wpływów walutowych wynikała m.in. ze wzrostu cen transakcyjnych. Przywóz do Polski w latach 2004–2013 rósł średnio z roku na rok o 16,5%. Struktura towarowa polskiego importu produktów wołowych była zróżnicowana. W badanym okresie w wywozie dominowały cztery grupy produktowe: żywiec wołowy, mięso wołowe schłodzone i mrożone oraz podroby wołowe. Udział mięsa chłodzonego w przywozie wzrósł z 1% w 2004 r. do 20% w 2013 r., jednocześnie spadł udział mięsa mrożonego z 16 do 10%. W latach 2004–2009 dominowała tendencja spadkowa udziału żywca wołowego w imporcie, w kolejnych latach badanego okresu tendencja ta odwróciła się. W analizowanym okresie wyższym udziałem żywca wołowego w imporcie towarzyszył zwykle niższy udział podrobów wołowych. Stosunkowo mały udział w przywozie miały mięso wędzone i solone (poniżej 1%) oraz przetwory wołowe (ich udział nie przekraczał 5%, oprócz 2007 r., w którym wynosił 16%). Większość produktów wołowych importowanych przez Polskę pochodziła z UE (ponad 85%), której udział w przywozie wzrósł z ok. 91% w 2004 r. do prawie 100% w 2013 r.

Rys. 5. Struktura towarowa importu produktów wołowych w latach 2004–2013 (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych CAAC.

Analiza danych dotyczących sald obrotów handlu zagranicznego produktami wołowymi pozwala zauważyć, że w badanym okresie były one zróżnicowane (zob. tab. 2). W latach 2004–2013 Polska była eksporterem netto większości asortymentów wołowych. Z eksportera netto podrobów wołowych w latach 2004–2006, Polska stała się importerem netto tej grupy produktowej w 2007 r., pozycję tę zajmowała do 2009 r., stając się w 2010 r. ponownie eksporterem netto.

Tabela 2. Salda obrotów handlu zagranicznego produktami wołowymi (w tys. ton)

Treść	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Żywiec wołowy	74,2	70,4	58,0	44,6	40,1	51,4	37,1	35,4	21,0	2,4
Mięso wołowe solone, wędzone	0,0	0,0	0,2	0,1	0,3	0,4	0,6	0,3	0,4	0,5
Mięso wołowe chłodzone	53,7	104,9	147,2	153,8	177,6	198,7	224,4	217,7	213,4	224,1
Mięso wołowe mrożone	11,6	9,4	10,8	11,8	19,4	23,9	36,9	35,2	46,4	53,8
Podroby wołowe	1,5	1,4	0,4	-5,4	-3,1	-4,9	1,1	5,9	9,9	12,1
Przetwory wołowe	2,9	2,9	3,1	2,7	6,3	12,1	16,5	16,0	18,0	16,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych CAAC.

W związku z rosnącym udziałem w imporcie bydła żywego w ostatnich kilku latach przeanalizowano obroty handlowe tą grupą produktową (zob. tab. 3). W latach 2004–2013 Polska była eksporterem netto tej grupy produktowej (dane w szt.). W pierwszych latach po wejściu do UE mimo korzystnych cen odchów cieląt w Polsce był nieopłacalny, ponieważ bardziej opłacalny był eksport cieląt [Małkowski, Rycombel 2009a, s. 17]. Tendencji malejącej eksportu bydła i cieląt do UE towarzyszyła malejąca samowystarczalność UE w produkcji wołowiny. Było to źródłem korzystnych warunków do wzrostu eksportu mięsa wołowego do UE, zważywszy że od maja 2004 r. przestał obowiązywać kontyngent taryfowy na jego wywóz. Poza tym kontyngent ten był stosunkowo niski [Rycombel 2008, s. 51, 52]. Udział cieląt w polskim eksporcie żywca wołowego w badanym okresie był zróżnicowany i wynosił ok. 2/3 lub więcej, a udział importu sztuk mniejszych (do 80 kg) w przywozie żywca ogółem wahał się od 1 do 43%. Jednocześnie występowała tendencja malejąca w eksporcie cieląt, która wynikała m.in. z zawężenia się relacji pomiędzy ceną skupu cieląt a ceną skupu bydła, bardziej korzystne było dotuczanie cieląt niż ich sprzedaż. Popyt eksportowy na cielęta zmniejszył się również z powodu zmiany sposobu wspierania produkcji bydła w UE. Płatności związane z produkcją zostały włączone do płatności niezwiązanych z produkcją [Stańko 2013, s. 145].

Na małą specjalizację w produkcji bydła, tak jak w przypadku żywca wieprzowego, w Polsce wpływ ma wiele czynników: uwarunkowania historyczne, duże rozdrobnienie gospodarstw indywidualnych, nie bardzo rozwinięta infrastruktura rynkowej i rynku rolnego, zmienna opłacalność produkcji [Gawrońska 2007, s. 40]. H. Grodzki zaś wskazuje, że głównymi czynnikami ograniczającymi większą skalę produkcji wołowiny (ok. 600 tys. ton) są: mała opłacalność produkcji, brak integracji producentów żywca wołowego z sektorem mięsnym, niewłaściwa organizacja skupu prowadzona przez pośredników, niewielka skłonność do tworzenia grup producenckich oraz mała popularność umów z producentami [Ziętara (red.) 2013, s. 188]. Zdaniem A. Olszańskiej słabe strony polskich producentów żywca to: rasy użytkowanego

Tabela 3. Eksport i import żywca wołowego w latach 2004–2013²

Wyszczególnienie	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Eksport żywca wołowego w tys. szt.	919	733	743	547	438	589	400	345	305	227
w tym cieląt	669	503	541	409	331	496	311	259	182	178
Dynamika eksportu żywca wołowego w % (rok poprzedni = 100)	–	80	101	74	80	134	68	86	89	74
Dynamika eksportu cieląt w % (rok poprzedni = 100)	–	75	107	76	81	150	63	83	70	98
Udział eksportu cieląt w eksporcie żywca wołowego (w %)	73	69	73	75	75	84	78	75	60	78
Import żywca wołowego w tys. szt.	15	53	27	23	10	17	19	25	46	78
w tym cieląt	1	11	8	6	0	7	5	6	6	23
Dynamika importu żywca wołowego w % (rok poprzedni = 100)	–	342	52	84	45	164	114	130	184	170
Dynamika importu cieląt w % (rok poprzedni = 100)	–	1508	73	70	2	7091	71	121	101	362
Udział importu cieląt w imporcie żywca wołowego (w %)	5	21	29	24	1	43	27	25	14	29
Saldo – żywiec wołowy (w tys. Szt.)	903	680	716	524	428	572	381	320	259	149
Saldo – cielęta (w tys. Szt.)	669	492	533	403	331	489	306	253	176	155

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych CAAC.

bydła, mało zwierząt ras mięsnych, słaba koncentracja producentów, brak zainteresowania tworzeniem związków integracyjnych, rezygnacja z chowu bydła mięsnego przez znaczną ilość drobnych gospodarstw z powodu pogorszenia opłacalności ich chowu i problemów ze zbytem [Olszańska 2008, s. 292, 293]. Słaba koncentracja producentów żywca wołowego stanowi źródło niekorzystnych skutków m.in. w racjonalizacji procesów produkcyjnych poprzez postęp technologiczny czy postęp genetyczny.

² Ze względu na wykonanie obliczeń udziałów dla danych, których nie zaokrąglono, w niektórych przypadkach udziały składników mogą się nieznacznie różnić od podanych wielkości. Wskaźniki dynamiki zostały również obliczone dla danych niezaokrąglonych do tys.

4. Zakończenie

Obecnie Polska jest samowystarczalna w produkcji wołowiny. Przystąpienie Polski do Unii Europejskiej wpłynęło na poprawę obrotów handlowych produktami wołowymi, powodując jednocześnie zmianę ich struktury, co w ostatnich kilku latach odzwierciedla się w malejącym udziale żywca wołowego w eksporcie. W latach 2004–2013 dominującym asortymentem w obrotach handlowych było mięso schłodzone. W badanym okresie Polska była eksporterem netto większości grup towarowych produktów wołowych. Dynamicznym zmianom obrotów handlowych towarzyszyły: tendencja spadkowa w konsumpcji krajowej wołowiny, dosyć wolne procesy koncentracji chowu żywca wołowego oraz zmienna opłacalność produkcji żywca wołowego. Do wzrostu polskiego eksportu produktów wołowych mogą się przyczynić: przewaga cenowa polskiej wołowiny na rynku światowym, poprawa jakości produkowanej wołowiny oraz dywersyfikacja kierunków geograficznych wywozu. Na niektórych rynkach zagranicznych można sprzedać również wołowinę gorszej jakości [Rycombel, Zawadzka, Wierzbička 2012, s. 97, 98] oraz asortymenty niecieszące się dużym zainteresowaniem na rynku krajowym. Natomiast zwiększeniu konsumpcji tego gatunku mięsa w Polsce może sprzyjać powiązanie ceny z jakością tego gatunku mięsa w handlu detalicznym [Rycombel, Zawadzka, Wierzbička 2012, s. 96] i hurtowym oraz szczegółowa i jasna dla nabywcy informacja o produkcie. Wydaje się zatem, że istnieje potrzeba rozważenia działań integrujących producentów żywca z sektorem mięsnym oraz dostosowujących oferowaną wołowinę do preferencji konsumenta (z uwzględnieniem ich międzynarodowego zróżnicowania), zwłaszcza, że ponad 3/4 krajowej produkcji produktów wołowych są eksportowane. Może to pomóc w racjonalizacji procesów produkcyjnych poprzez postęp technologiczny czy genetyczny oraz w poprawie konkurencyjności polskiej wołowiny, tym bardziej że w niektórych krajach koszty opasu są dużo niższe niż w Polsce ze względu na możliwość wykorzystania w opasaniu niemalże wyłącznie użytków zielonych. W dodatku może się to przyczynić do poprawy umiejętności zarządczych producentów rolnych. Istnieje zatem potrzeba restrukturyzacji sektora wołowiny w Polsce.

Literatura

- Aneks*, 2014, Rynek Mięsa. Stan i Perspektywy, nr 47, październik, s. 54–66.
- Czyżewski A., Hennisz-Matuszczak A., 2004, *Rolnictwo Unii Europejskiej i Polski. Studium porównawcze struktur wytwórczych i regulatorów rynków rolnych*, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań.
- Gawrońska A., 2007, *Sektor wieprzowiny w Polsce – stan obecny i perspektywy rozwoju*, Akademia Rolnicza im. Augusta Cieszkowskiego w Poznaniu, Poznań.

- Grodzki H., Przysucha T., 2013, *Uwarunkowania produkcji wołowiny w Polsce*, [w:] Szarek J., Adamczyk K. (red.), *Obecne problemy produkcji mleka i wołowiny w Polsce i na świecie*, XXI Szkoła Zimowa Hodowców Bydła, Instytut Zootechniki – PIB, Kraków, s. 37–53.
- GUS, 2006, *Charakterystyka gospodarstw rolnych w 2005 r.*, Warszawa.
- GUS, 2011, *Zwierzęta gospodarskie i wybrane elementy metod produkcji zwierzęcej. Powszechny Spis Rolny 2010*, Warszawa.
- GUS, 2014a, *Charakterystyka gospodarstw rolnych w 2013 r.*, Warszawa.
- GUS, 2014 b, *Zwierzęta gospodarskie w 2013 r.*, Warszawa.
- GUS, 2005, 2006, ..., 2011, 2012, *Użytkowanie gruntów, powierzchnia zasiewów i pogłowie zwierząt gospodarskich w 2005 r., 2006 r., ..., 2011 r., 2012 r.*, Warszawa.
- GUS, 2005, ..., 2010, *Zwierzęta gospodarskie w 2004 r., ..., 2009 r.*, <http://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rolnictwo-lesnictwo/produkcja-zwierzeza-zwierzeta-gospodarskie/zwierzeta-gospodarskie-w-2013-r-6,14.html#> (6.02.2015).
- GUS, 2006, 2008, 2010, 2014, *Rolnictwo w 2005 r., 2007 r., 2009 r., 2013 r.*, Warszawa.
- GUS, 2005, 2006, ..., 2013, 2014, *Zwierzęta gospodarskie w 2004 r., ..., 2013 r.*, Warszawa. <http://ec.europa.eu/agriculture/statistics/trade> (17.09.2014).
- Kmak W. (oprac.), 2012, *Hodowla bydła mięsnego*, Małopolski Ośrodek Doradztwa Rolniczego, Karniowice.
- Komisja Europejska, 2012, Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) nr 927/2012 z dnia 9 października 2012 r. zmieniające załącznik i do rozporządzenia Rady (EWG) nr 2658/87 w sprawie nomenklatury taryfowej i statystycznej oraz w sprawie Wspólnej Taryfy Celnej.
- Kosicka-Gębska M., 2013, *Zachowania polskich konsumentów na rynku wołowiny*, Wydawnictwo SGGW, Warszawa.
- Kosicka-Gębska M., Przeździecka N., Gębski J., 2010, *Tendencje zmian w spożyciu mięsa wołowego w Polsce w latach 2000–2009*, Zeszyty Naukowe Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, Problemy Rolnictwa Światowego, t. 10 (XXV), z. 2, s. 49–59.
- Małkowski J., Rycombel D., 2005, *Aktualny i przewidywany stan rynku wołowiny*, Rynek Mięsa. Stan i Perspektywy, nr 28, czerwiec, s. 14–20.
- Małkowski J., Rycombel D., 2009a, *Aktualny i przewidywany stan rynku wołowiny*, Rynek Mięsa. Stan i Perspektywy, nr 36, maj, s. 17–25.
- Małkowski J., Rycombel D., 2009b, *Aktualny i przewidywany stan rynku wołowiny*, Rynek Mięsa. Stan i Perspektywy, nr 37, wrzesień, s. 16–23.
- Małkowski J., Rycombel D., Zawadzka D., 2013, *Aktualny i przewidywany stan rynku wołowiny*, Rynek Mięsa. Stan i Perspektywy, nr 44, czerwiec, s. 19–28.
- Olszańska A., 2008, *Konkurencyjność producentów żywca wołowego w Polsce na rynku Unii Europejskiej ze szczególnym uwzględnieniem zmian cen skupu i relacji tych cen w latach 2003–2007*, Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu, t. X, z. 4, s. 288–293.
- Rycombel D., 2007, *Handel mięsem a członkostwo Polski w UE*, Wspólnoty Europejskie nr 1 (147), s. 28–38.
- Rycombel D., 2008, *Wpływ Wspólnej Polityki rolnej na rynek mięsa wołowego i jego przetwory*, [w:] Mroczek R. (red.), *Ocena wpływu Wspólnej Polityki Rolnej na rynki rolne*, Instytut Ekonomiki i Gospodarki Żywnościowej – PIB, Warszawa, s. 45–61.
- Rycombel D., Zawadzka D., Wierzbička A., 2012, *Sytuacja na światowym rynku wołowiny i jej wpływ na polski sektor wołowiny*, IERiGŻ – PIB, Warszawa.
- Skarżyńska A., Jabłoński K., 2013, *Koszty jednostkowe i dochody wybranych produktów w 2011 roku – wyniki badań w systemie AGROKOSZTY*, Zagadnienia Ekonomiki Rolnej, nr 2 (335), s. 124–143.

- Stańko S., 2012, *Tendencje w produkcji i handlu zagranicznym wieprzowiną w Polsce w latach 1990–2011*, Zeszyty Naukowe SGGW w Warszawie. Problemy Rolnictwa Światowego, t. 12 (XXVII), z. 2, s. 77–85.
- Stańko S., 2013, *Zmiany i projekcje rozwoju na podstawowych rynkach rolnych w Polsce*, Wydawnictwo SGGW, Warszawa.
- Stańko S., Lewandowski R., 2007, *Tendencje zmian na rynku wołowiny i cielęciny w Polsce w latach 1990–2006*, Scientiarium Polonorum Acta, Oeconomia 6 (2), s. 71–80.
- Świetlik K., 2008, *Ceny żywności w procesie rynkowych przemian polskiej gospodarki (1994–2004)*, Wydawnictwo IERiGŻ – PIB, Warszawa.
- Ziętara W. (red.), 2013, *Polskie gospodarstwa z chowem bydła na tle wybranych krajów*, Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – PIB, Warszawa.